

ΤΟ 4^Ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ
ΣΑΣ ΞΕΝΑΓΕΙ
ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

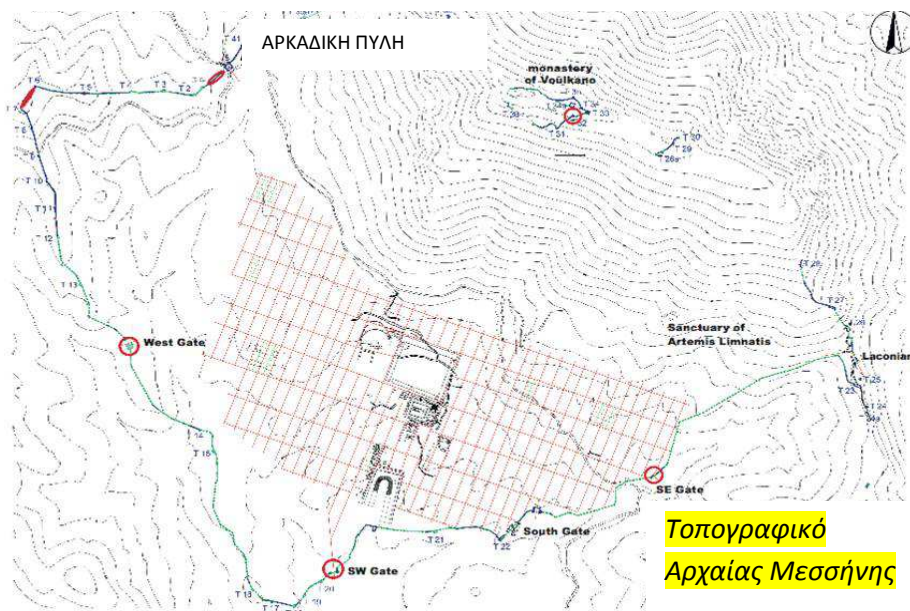

Αρχαία Μεσσήνη, 2016

Θέση 1^η

Εισαγωγή στο χώρο

Έχουμε ήδη μπει στην αρχαία πόλη. Περάσαμε την Αρκαδική Πύλη των τειχών της Αρχαίας Μεσσήνης και κατευθυνόμαστε, όπως και οι αρχαίοι κάτοικοι θα μπορούσαν να κατευθυνθούν, προς το κέντρο της πόλης. Μια γρήγορη, χρήσιμη παρατήρηση: βλέπουμε έναν αρχαιολογικό χώρο, πουθενά σύγχρονη πόλη. Οι επισκέπτες της Αρχαίας Μεσσήνης έχουν την τύχη να αντικρίζουν μια αρχαία πόλη πάνω από την οποία δεν χτίστηκε άλλη σύγχρονη. Οι ανασκαφές στην Αρχαία Μεσσήνη ξεκίνησαν στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και συνεχίζονται ακόμα. Από το 1986 ο επικεφαλής της ανασκαφικής δραστηριότητας είναι ο Πέτρος Θέμελης. Σήμερα έχουν έρθει στο φως όλα τα κτίσματα της πόλης και οι εργασίες συνεχίζονται σε επίπεδο επιστημονικών δημοσιεύσεων, συντηρήσεων, αναστηλώσεων, προβολής και απόδοσης του χώρου για χρήση από την κοινωνία.

Η Αρχαία Μεσσήνη ήταν μια πολύ μεγάλη πόλη. Μεγαλύτερη σε έκταση από την Αθήνα! Και ήταν μια πόλη που ιδρύθηκε με συγκεκριμένο πρόγραμμα, τόσο πολιτικό όσο και πολεοδομικό. Ήταν μια πόλη προσφύγων που επέστρεψαν στον τόπο τους μετά από αιώνες σπαρτιατικής κατοχής. Οι Μεσσήνιοι, που έγιναν είλωτες των Σπαρτιατών, επαναστάτησαν τρεις τουλάχιστον φορές, με θλιβερά πάντα αποτελέσματα. Όσοι γλίτωσαν, κατέφυγαν πρόσφυγες σε διάφορες περιοχές της Δυτικής Πελοποννήσου.

Έφτασαν μέχρι τη Σικελία, την Κάτω Ιταλία και τις ακτές ακόμα της Βορείου Αφρικής. Οι απανταχού Μεσσήνιοι λοιπόν, όπως μας ενημερώνει ο Πausanias, Έλληνας περιηγητής του 2^{ου} αι. μ.Χ., κλήθηκαν από τον Επαμεινώνδα, το Θηβαίο, να επανεγκατασταθούν στην περιοχή τους και να ιδρύσουν αυτόνομο Μεσσηνιακό Κράτος, ώστε να δράσουν περιοριστικά έναντι των Σπαρτιατών, που ήδη είχαν νικηθεί από τους Θηβαίους στα Λεύκτρα (371 π.Χ.). Γνωρίζουμε λοιπόν με ακρίβεια την ίδρυση της πόλης στα 369 π.Χ., μιας σπουδαίας πόλης, που χτίστηκε με τις πιο σύγχρονες για την εποχή προδιαγραφές, με υποδάμειο σύστημα, αυτό στο οποίο οριζόντιοι και κάθετοι δρόμοι κατανέμουν το άστυ σε ίσα οικοδομικά τετράγωνα. Η Αρχαία Μεσσήνη υπήρξε πρωτεύουσα πόλη του Κοινού της Μεσσηνίας. Γνώρισε μεγάλη ακμή και μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση, οπότε και δέχθηκε Ρωμαίους αποίκους που εξελληνίστηκαν.

Ο πρόλογος τελείωσε! Μπήκαμε στην πόλη και θα σταθούμε υποψιασμένοι ... να ακούσουμε την ιστορία όπως αυτή γράφεται πάνω στα υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος. Έχετε τα μάτια σας ανοιχτά, ψάξτε για στοιχεία, αυτό είναι η επίσκεψη σε έναν αρχαιολογικό χώρο: μια ιχνηλασία...

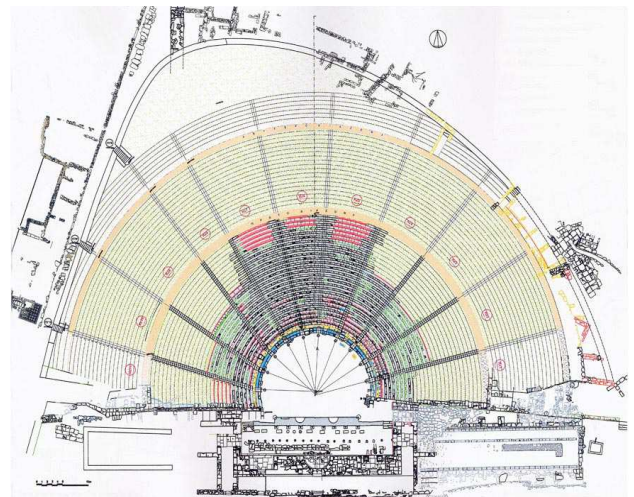
Θέση 2^η

Εισαγωγή στο θεατρικό αρχιτεκτόνημα

Το θέατρο είναι μια ελληνική αρχιτεκτονική σύλληψη που αγαπήθηκε από τους Ρωμαίους και ταξίδεψε μέσω των ρωμαϊκών κατακτήσεων σε ολόκληρο τον κόσμο. Έχουν ήδη εντοπιστεί και τεκμηριωθεί 750 θέατρα σε 32 χώρες του κόσμου και η λίστα αυτή συνεχώς διευρύνεται. Τα περισσότερα ελληνικά θέατρα βρίσκονται, πού αλλού, στην Ελλάδα και ακολουθούν η Τουρκία και η Ιταλία. Όπου Έλληνες και θέατρα. Επίσης όπου Ρωμαίοι, ρωμαϊκά θέατρα και αμφιθέατρα, δηλαδή παντού. Οι Ρωμαίοι εξέλιξαν την αρχική ελληνική μορφή σε κτίσματα όλο και μεγαλύτερα, πιο πομπώδη, κλειστά, με εντυπωσιακά σκηνικά οικοδομήματα, όπως το Ηρώδειο, για παράδειγμα, στην Αθήνα. Στοιχεία όμως του αρχαίου ελληνικού θεάτρου χρησιμοποιούνται ευρύτατα και σήμερα στα σύγχρονα ανοιχτά θέατρα των δήμων, στα στάδια, στα γήπεδα, στα πανεπιστημιακά αμφιθέατρα κ.ο.κ.

Διασπορά των αρχαίων θεάτρων στο σύγχρονο κόσμο

Κάτοψη του Αρχαίου Θεάτρου της Μεσσήνης

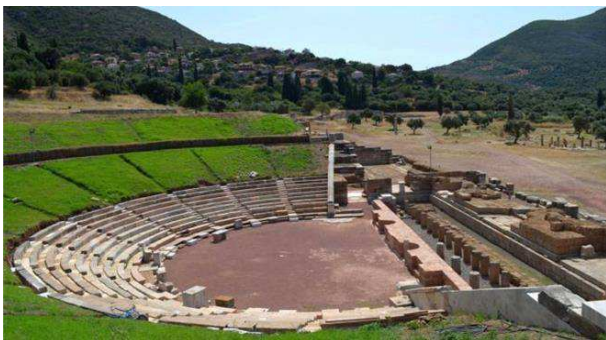
ΑΣΚΛΗΠΕΙΟ ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΑΥΤΗ

Αν κοιτάξετε γύρω σας, έξω από το χώρο του θεάτρου, θα διακρίνετε την κρήνη Αρσινόη, που υδροδοτούσε την πόλη, την Αγορά, το Ασκληπείο, ναούς, το Εκκλησιαστήριο και, αρκετά πιο κάτω, το Στάδιο. Βρισκόμαστε λοιπόν στην καρδιά της πόλης! Το θέατρο υπήρξε όχι μόνο επιπόνηση της ελληνικής πόλης αλλά και προϋπόθεση για κάθε πολιτικό και χωροταξικό σχηματισμό που ήθελε να τιμάται με αυτό το όνομα, Πόλη. Δε νοείται πόλη χωρίς θέατρο και αυτό δεν το λέμε εμείς σήμερα, το διατυπώνουν ακριβώς έτσι αρχαίοι συγγραφείς. Αμέσως μετά την Αγορά λαμβάνεται μέριμνα για το χώρο που θα φιλοξενήσει το θέατρο. Χρειάζεται, όπως μας λέει ο Ρωμαίος αρχιτέκτονας Βιτρούβιος, επιλογή της υγιεινότερης και όχι μόνο της κεντρικότερης θέσης, για ένα χώρο που συγκέντρωνε πλήθος κόσμου κάθε ηλικίας κάτω από το μεσογειακό ήλιο, από την ανατολή μέχρι τη δύση του.

Δημόσια Κτίρια της Αρχαίας Μεσσήνης

Μπορείτε να υπολογίσετε τη χωρητικότητα ενός αρχαίου θεάτρου; Τον 4^ο αι. π.Χ. η μέση χωρητικότητα ενός αρχαίου θεάτρου ήταν γύρω στους 8.000-10.000 θεατές. Το θέατρο της Μεγαλόπολης θεωρείται το μεγαλύτερο στην Ελλάδα, με χωρητικότητα 20.000 θεατών. Το θέατρο της Επιδαύρου χωρούσε γύρω τους 12.000 θεατές, όσους και το θέατρο στο οποίο βρισκόμαστε. Το θεατρικό αρχιτεκτόνημα είναι ο χώρος ο οποίος εξυπηρετεί εξελικτικά θρησκευτικές, εκπαιδευτικές και πολιτικές λειτουργίες της πόλης. Στο θέατρο συγκεντρώνονται όλοι: πλούσιοι και φτωχοί, ιερείς και αξιωματούχοι, αυτοκράτορες και απλός κόσμος, και ο καθένας βρίσκει τη θέση του. Άλλος κάθεται στην «προεδρία», άλλος γράφει το όνομά του στην πέτρα ως χορηγός, άλλος χρηματοδοτεί μια ανακαίνιση του χώρου και καθώς μπαίνει στο θέατρο χειροκροτείται, και άλλος εισέρχεται ως απλός πολίτης με ανοιχτή την ψυχή του, γοητευμένος από το θέαμα που του προσφέρεται. Σε κάθε περίπτωση πρόκειται για χώρο παλλαϊκής συγκέντρωσης. Για το θέατρο της Μεσσήνης έχουμε συγκεκριμένες μαρτυρίες ότι φιλοξένησε πολιτικές συγκεντρώσεις μεγάλης σημασίας. Σπουδαία γεγονότα για την τύχη της πόλης και του Κοινού της Μεσσηνίας έλαβαν χώρα εδώ, κυρίως στα ελληνιστικά χρόνια. Όχι μόνο ηθοποιοί αλλά και πολιτικοί και ρήτορες έπαιξαν το δικό τους ρόλο! Έπεισαν ή εξαγρίωσαν το κοινό, κάποτε το θάμπωσαν κιόλας με την παρουσία τους.

Το θέατρο συμμετείχε στη ζωή της Μεσσήνης, και της ευρύτερης όμως περιοχής, για έξι περίπου αιώνες και, όπως συμβαίνει με τα σημαντικά δημόσια κτίρια, την κατέγραψε, με εμφανή σημάδια, πάνω στο σώμα του. Από τη στιγμή που χτίστηκε, στον 3^ο αι. π.Χ., ανακαινίστηκε, μεγάλωσε, γνώρισε κάθε δυνατή δόξα και τέλος εγκαταλείφθηκε, πρώτο από όλα τα άλλα κτίσματα της πόλης, όταν πια στον 4^ο αιώνα μ.Χ. ο θεσμός της αρχαίας πόλης έχει οριστικά σβήσει, τα αρχαία ιερά έχουν κλείσει και ο αρχαίος κόσμος

έχει δώσει τη θέση του στο χριστιανικό μεσαίωνα.

Ποια νομίζετε ότι θα μπορούσε να είναι, τότε, η χρησιμότητα ενός εγκαταλελειμμένου χώρου θέασης και ακρόασης; Το οικοδομικό υλικό εδώ ήταν άφθονο: πέτρες ισομεγέθεις, ωραία λαξευμένες σε σωρούς. Ο χώρος χρησιμοποιήθηκε ως λατομείο για τα γύρω κτίσματα, που χτίστηκαν ακόμα και μέσα στο κοίλο του θεάτρου, ως και για τα κάστρα της Ενετοκρατίας, μέχρι το 15^ο αι. μ.Χ. Ό,τι απέμεινε, βρέθηκε στο τέλος της δεκαετίας του '80 σε σωρούς ερειπίων και αποκαταστάθηκε σε αυτό που βλέπουμε και χρησιμοποιούμε. Στην αποκατεστημένη του μορφή, σήμερα, το θέατρο μπορεί να φιλοξενήσει γύρω στους 1.500 θεατές, που κάθονται είτε στα εδώλια είτε στα πρανή του κοίλου, πάνω στο γκαζόν. Για πρώτη φορά μετά από 1.700 χρόνια περίπου, το θέατρο της Μεσσήνης άνοιξε για το κοινό με μια βραδιά όπερας το 2013, ενώ το 2015 φιλοξένησε τον *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αθηνών.

Θέση 3^η

Το Κοίλο

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον αυτού του θεάτρου είναι ότι έχει διαφορετικές κατασκευαστικές φάσεις. Έτσι παρατηρώντας γύρω μας, μπορούμε εδώ να παρακολουθήσουμε την εξελικτική πορεία που οδηγεί από το ελληνικό στο ρωμαϊκό θέατρο. Το θέατρο λοιπόν της Μεσσήνης κτίζεται τον 3^ο αιώνα π.Χ. Το έδαφος δεν ήταν κατάλληλο, γι' αυτό δημιουργήθηκε μια τεχνητή πλαγιά. Οι χωμάτινοι όγκοι στηρίχθηκαν σε διασταυρούμενους λίθινους δακτυλίους που γέμισαν με μικρότερες πέτρες, ώστε να αντέχουν τις

πιέσεις που θα δημιουργούσαν τα λίθινα καθίσματα και γενικά η χρήση του χώρου. Στη συνέχεια χτίστηκε, περιμετρικά του κοίλου, ένας αναλημματικός τοίχος. Θυμάστε τις μεγάλες πέτρες των τειχών που είδαμε καθώς μπαίναμε στο χώρο; Τέτοιες χρησιμοποιήθηκαν και εδώ. Η επιφάνειά τους δεν είναι λεία και η κατασκευή τους αντανakλά τη φρουριακή δύναμη της στήριξης και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των Μεσσηνίων για το έργο αυτό. Κατά μήκος του εξωτερικού τοίχου ανοίχτηκαν μικρές και στενές πύλες απ' όπου ξεκινούσαν σκάλες. Οι σκάλες αυτές δεν ήταν ορατές. Χτίζονταν μέσα στο κοίλο και οδηγούσαν στο πάνω μέρος του θεάτρου. Από εκεί ξεκινούσαν άλλες σκάλες, καθόδου αυτή τη φορά, και χώριζαν το κοίλο σε 11 κερκίδες που γέμιζαν και άδειαζαν κατ' αυτόν τον τρόπο εύκολα και σύντομα. Σήμερα έχουμε παρόμοιες εμπειρίες στα μεγάλα υπαίθρια γήπεδα ή στα μεγάλα θέατρα, όπως π.χ. το Μέγαρο Μουσικής. Η διαμόρφωση αυτή του αμφιθεάτρου είναι η αρχαιοελληνική επινόηση που χρησιμοποιήθηκε, διαχρονικά, περισσότερο αναλλοίωτη από κάθε άλλη! Στο θέατρο της Μεσσήνης υπάρχει και άλλη μια καινοτομία. Έξω από τον τοίχο του κοίλου υπήρχε άλλη μια σκάλα που τη χρησιμοποιούσαν οι ηθοποιοί και όχι οι θεατές, όταν το έργο απαιτούσε μια αιφνιδιαστική εμφάνιση! Θυμηθείτε και σύγχρονες τέτοιες σκηνοθετικές επιλογές! Ίσως τίποτα δεν είναι νέο, αλλά κουβαλάει πίσω του αιώνες ανθρώπινης ιστορίας.

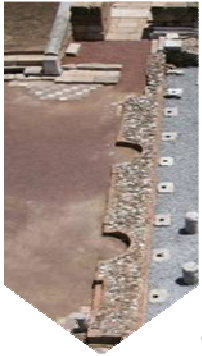
Ας δούμε τώρα τα λίθινα εδώλια από κοντά. Από αυτά που σήμερα βλέπετε τοποθετημένα στις κερκίδες μόνο τα πρώτα βρέθηκαν στη θέση τους. Τα υπόλοιπα μαζεύτηκαν από γύρω, καταγράφηκαν και, με μεγάλη προσοχή και κόπο, τοποθετήθηκαν στη θέση αυτή που είναι τώρα ώστε να μπορούμε να καθίσουμε σε αυτά.

Παρατηρήστε πώς είναι φτιαγμένα. Είναι τα περισσότερα από ασβεστόλιθους, ντόπιες πέτρες, και ορισμένα έχουν επιγραφές. Στο

θέατρο της Μεσσήνης όπως και σε άλλα θέατρα, και στην Επιδαύρου, έχουν βρεθεί επιγραφές με ονόματα απελεύθερων δούλων. Στα ρωμαϊκά χρόνια ήταν πολύ συχνό το φαινόμενο της απελευθέρωσης δούλων. Πολλοί απελεύθεροι αφιερώνονταν σε θεότητες στη διάρκεια μιας τελετής που γινόταν ειδικά για το σκοπό αυτό. Εδώ έχουμε επιγραφές όπου μιλάει ο ίδιος ο απελεύθερος που αφιερώνεται στον Διόνυσο. Δεν αποκλείεται μάλιστα οι απελεύθεροι της Μεσσήνης να ήταν καλλιτέχνες, «τεχνίτες περί τον Διόνυσον». Άλλωστε στη Μεσσήνη οι καλλιτέχνες ήταν ξεχωριστή κοινωνική τάξη και υπήρχαν αρκετοί και σπουδαίοι. Ανάμεσα στα ευρήματα του κοίλου υπάρχουν και αρκετές βάσεις από αγάλματα, ενώ τα ίδια τα αγάλματα δε σώζονται. Αυτά τα στοιχεία είναι που μας δίνουν την αίσθηση ενός χώρου βιτρίνας μιας πλούσιας κοινωνικής, πνευματικής αλλά και πολιτικής ζωής, όπως τη βίωσαν οι Μεσσήνιοι κυρίως στο 2^ο αι. μ.Χ. Μην ξεχνάτε ότι η λέξη θέατρο προέρχεται από το θεάομαι- θεῶμαι, δηλαδή βλέπω!

Θέση 4^η

Η Ορχήστρα

Όλοι γνωρίζουμε ότι η ορχήστρα αποτελεί το πρωταρχικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής του αρχαίου θεάτρου, αφού συνδέεται με τους κύκλιους χορούς του Διθυράμβου. Πρόκειται για έναν πλήρη κύκλο αρχικά, με τη θυμέλη, το βωμό του Διονύσου, στο κέντρο της, και μαρτυρείται ήδη από τον 6^ο αιώνα π.Χ. Η σύζευξή της με το κοίλο γίνεται έναν αιώνα αργότερα, τον 5^ο π.Χ. Η διάμετρος της ορχήστρας του θεάτρου στο οποίο βρισκόμαστε είναι 23,50 μ. Το μέγεθός της είναι συγκρίσιμο με αυτό της Επιδαύρου. Ο χώρος της ορχήστρας στα χρόνια του θεάτρου της Μεσσήνης έχει ήδη αποδοθεί αποκλειστικά στο χορό, ενώ οι ηθοποιοί έχουν ανέβει στη σκηνή. Το οικοδόμημα του θεάτρου ας μην ξεχνάμε ότι υπάρχει προκειμένου να εξυπηρετήσει πρωταρχικά το λογοτεχνικό είδος του θεάτρου. Έτσι, κάθε μείωση των λυρικών μερών με αντίστοιχη αύξηση των επικών χρειάζεται την αντίστοιχη αρχιτεκτονική λύση. Οι ηθοποιοί σταδιακά εξαίρονται ανεβαίνοντας στη σκηνή, καθώς ο ρόλος τους στην τραγωδία μεγαλώνει, και είναι αυτοί οι φορείς του κεντρικού μηνύματος. Η ορχήστρα αρχικά σκεπαζόταν από πατημένο χώμα. Στην πολυδάπανη ανακαίνιση του θεάτρου στο 2^ο αι. μ.Χ. από την οικογένεια των Καμπανών και Μεσσηνίων Σαιθιδών, ευεργετών της πόλης, στρώθηκε με πλάκες, από τις οποίες σήμερα ελάχιστες σώζονται.

Περιμετρικά της ορχήστρας διακρίνουμε τον εύριπο, αγωγό ομβρίων υδάτων που συναντάμε στα αρχαία θέατρα και είναι άλλοτε σκεπαστός και άλλοτε ελεύθερος, και ο οποίος παροχετεύει τα νερά της βροχής σε υπόγειο αγωγό ώστε να μην πλημμυρίζει η ορχήστρα. Σας θυμίζουμε ότι δίπλα από το θέατρο υπάρχει η κρήνη Αρσινόη που υδροδοτεί την πόλη και στα ρωμαϊκά χρόνια γίνεται κάτι σαν χώρος αναψυχής, όπου ακούγεται το νερό και δίπλα δροσιζονται οι πολίτες ή κουβεντιάζουν. Μπορεί μάλιστα να θεωρήσει κανείς ότι το νερό θα μπορούσε εδώ να έχει και έναν τελετουργικό ρόλο.

Στην κορυφή της ορχήστρας παρατηρήστε το θρόνο του ιερέα του Διονύσου ή του αγωνοθέτη, αξιωματούχου της πόλης που αναλάμβανε τη διοργάνωση των αγώνων. Τα πόδια του θρόνου καταλήγουν σε λεοντοπόδαρα ενώ η πλάτη σε κεφάλι χήνας. Δεν είμαστε σίγουροι αν στη Μεσσήνη διδάχθηκαν τα κλασικά δράματα ή αν παίζονταν έργα ντόπιων ποιητών. Πάντως οι αγωνοθέτες ήταν ευεργέτες της πόλης, εύποροι πολίτες, βασιλείς των ελληνιστικών χρόνων, ακόμα και Ρωμαίοι αυτοκράτορες, και τα ονόματά τους τα βρίσκουμε χαραγμένα σε επιγραφές στα βάθρα των ανδριάντων τους. Στα αριστερά του θρόνου διαβάζουμε μια από τις επιγραφές: *Σόφων Λυσικράτεος/αγωνοθετήσας Διονυσίοις, Καλλικράτης, Λύσων εποίησαν*. Το βάθρο στήριζε χάλκινο ανδριάντα του αγωνοθέτη Σόφωνα, έργο των γλυπτών Καλλικράτη και Λύσωνα. Γύρω από την ορχήστρα υπήρχαν έξι τέτοια βάθρα που μαρτυρούν και την τέλεση εορτών προς τιμήν του Διονύσου στο θέατρο της Μεσσήνης. Με αυτό τον τρόπο οι αρχαιολόγοι επιβεβαιώνουν ή διαψεύδουν ή συμπληρώνουν τις γραπτές πηγές που έχουμε. Έτσι, ότι βλέπουμε εδώ είναι μια άμεση, πρωτογενής μαρτυρία για τη ζωή της πόλης. Αυτή την μαρτυρία τη χρησιμοποιούμε για να κατανοήσουμε όσο γίνεται καλύτερα τη ζωή των ανθρώπων στο παρελθόν. Και κάπως έτσι το παρελθόν γίνεται Ιστορία!

Δείτε ακόμα, σε κάποιες από τις λίθινες πλάκες, τρύπες. Οι αρχαιολόγοι θεωρούν ότι εκεί έμπαιναν πάσσαλοι από προστατευτικά κιγκλιδώματα σε περίπτωση που το θέατρο φιλοξενούσε μονομαχίες. Πάντως τα άγρια αυτά θεάματα της ρωμαϊκής περιόδου γίνονταν μάλλον στο τεράστιο και εντυπωσιακότατο στάδιο της πόλης.

Θέση 5^η

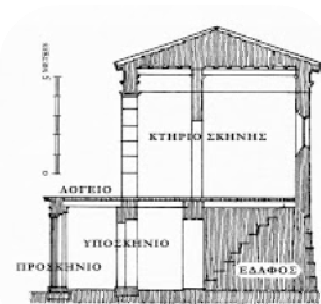
Η Σκηνή

Η σκηνή είναι το οικοδόμημα που έχει δεχθεί τις περισσότερες αλλαγές στο πέρασμα του χρόνου στο θέατρο της Μεσσήνης. Στην πρώτη φάση του θεάτρου υπήρχαν οι πάροδοι που γνωρίζετε. Το 2^ο αι. π.Χ.

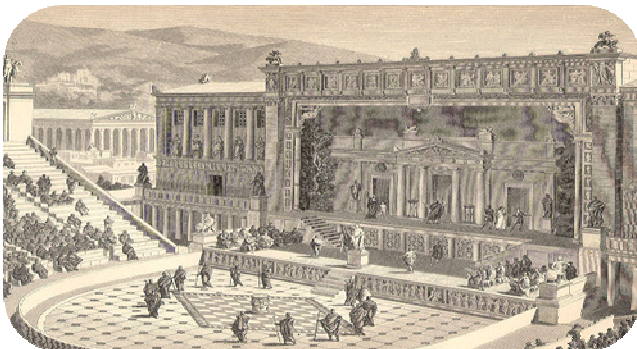
καταργήθηκαν και στα αριστερά όπως βλέπουμε τη σκηνή κατασκευάστηκε μια Σκηνοθήκη, ένας στεγασμένος δηλαδή χώρος όπου φυλασσόταν μια ξύλινη διώροφη κατασκευή που χρησίμευε ως βάθρο και σκηνικό για τους ηθοποιούς. Αν κοιτάξετε στο χώμα, όπως ψάχνουν οι αρχαιολόγοι, θα διακρίνετε τις λίθινες αύλακες. Εδώ επιβεβαιώθηκε η θεωρία που αρχικά δεν έγινε πιστευτή, δηλαδή ότι υπήρχαν κινητές σκηνές, «πήγματα» στα αρχαία, που σύρονταν για τις ανάγκες της παράστασης στην ορχήστρα και στη συνέχεια προστατεύονταν από τις καιρικές συνθήκες στον ασφαλή χώρο του μόνιμου κτίσματος της Σκηνοθήκης. Έχουμε βρει και άλλες τέτοιες σκηνές, στο μεταγενέστερο θέατρο της Σπάρτης για παράδειγμα. Οι ηθοποιοί έπαιζαν πάνω στον όροφο, ενώ πίσω τους ήταν

αναρτημένοι ξύλινοι πιθανότατα πίνακες που εικόνιζαν χώρο σχετικό με την υπόθεση του έργου. Εδώ βρίσκεται και η αρχή της σκηνογραφίας. Ο χορός βέβαια παρέμενε στην ορχήστρα, χαμηλά, κάτω από το πατάρι της σκηνής.

Τίποτα από αυτή την ξύλινη σκηνή δε σώζεται, όπως είναι φυσικό, σήμερα. Μερικά εκατοστά ψηλότερα όμως μπορούμε σήμερα να διακρίνουμε μια από τις φάσεις της μόνιμης πλέον σκηνής του 1^{ου} αι. π.Χ. Να ξέρετε ότι γενικά ό,τι βλέπετε λίγο πιο ψηλά σε έναν αρχαιολογικό χώρο ανήκει σε μεταγενέστερη φάση του οικοδομήματος. Καθώς σκάβουν οι αρχαιολόγοι, βρίσκουν κατάλοιπα από τη νεότερη προς την παλαιότερη εποχή. Έτσι ό,τι βρίσκεται πιο χαμηλά είναι πιο παλιό. Οι κολώνες, λοιπόν, που βλέπουμε σήμερα να υψώνονται μέχρι ένα σημείο, όχι δηλαδή στο αρχικό τους ύψος, που ήταν πολύ μεγαλύτερο, είναι οι κολώνες που στήριζαν το πατάρι της λίθινης, από ψαμμίτη λίθο, και μόνιμης πια σκηνής της επόμενης φάσης, του 1^{ου} αι. π.Χ. Πλέον, η σκηνή είναι σταθερή.

Μπροστά της διαμορφώνεται και στηρίζεται πάνω σε κίονες ένα «λογείο», μια εξέδρα πάνω στην οποία παίζουν οι ηθοποιοί. Η πρόσβαση στο επίπεδο αυτό γίνεται με ράμπες, δεξιά και αριστερά. Η προηγούμενη σκηνοθήκη έχει κατεδαφιστεί και ο χώρος αναδιαμορφώνεται.

Όμως τη μεγαλύτερη μετατροπή, και αυτή που κάνει τη σκηνή ένα ιδιαίτερο οικοδόμημα μέσα στο οικοδόμημα του θεάτρου, τη συναντάμε στο 2^ο αι. μ.Χ. Βρισκόμαστε ήδη στα ρωμαϊκά χρόνια. Στη Μεσσήνη έχουν εγκατασταθεί Ιταλοί άποικοι από την Καμπανία κυρίως. Η πόλη γνωρίζει τότε μεγάλη ακμή. Είναι πλούσια και ζουν σε αυτή εύπορες οικογένειες με δεσμούς ακόμα και με τον Ρωμαίο Αυτοκράτορα. Όλη αυτή η ευημερία καταγράφεται στις δωρεές των ευεργετών που κάνουν εμφανή την παρουσία τους στα οικοδομήματα της πόλης,

τόσο στα δημόσια όσο και στα ιδιωτικά. Εδώ, λοιπόν, η οικογένεια των Σαιθιδών χρηματοδοτεί μία μεγαλειώδη σκηνή με τρεις ορόφους. Στο ισόγειο ανοίγονται είσοδοι που οδηγούν σε σειρά δωματίων στο πίσω μέρος της σκηνής. Κάθε όροφος διακοσμείται με κόγχες με αγάλματα. Οι κολώνες από ασβεστόλιθο ενσωματώνονται σε μια πολύ ακριβότερη κατασκευή με κίονες από γκρίζο γρανίτη και ερυθρόλευκο μάρμαρο εναλλάξ σε 5 μ. ύψος με κιονόκρανα διαφορετικών τύπων. Πρόκειται για υπερπαραγωγή!

Σήμερα βλέπουμε το χαμηλότερο τμήμα της σκηνής, δηλαδή την πρόσοψη του λογείου, που ήταν διακοσμημένη με μαρμαρίνες πλάκες. Στις κόγχες υπήρχαν βάθρα με ανδριάντες. Στα βάθρα αυτά βρέθηκε και ψήφισμα προς τιμή του ευεργέτη Σαιθίδα. Η προσφορά ήταν εμφανής στο δημόσιο χώρο, μέρος της κοινωνικής προβολής του ευεργέτη και της ευγνωμοσύνης της πόλης προς αυτόν. Στα ρωμαϊκά χρόνια οι πολίτες ζητούσαν, με χειροκροτήματα ή παρόμοιες χειρονομίες, από τους πλούσιους πολίτες να χορηγήσουν δημόσιες δαπάνες. Μάλιστα αυτό γινόταν στα θέατρα, δημόσια, ώστε να εξαναγκάζονται ουσιαστικά οι πλούσιοι να χρηματοδοτούν τέτοιες δαπάνες. Το ψήφισμα προς τιμήν των Σαιθιδών διαβάστηκε στο θέατρο και επιψηφίστηκε από την εκκλησία, που συγκλήθηκε ακριβώς γι' αυτό το λόγο στον ίδιο χώρο.

Στη σκηνή του θεάτρου τιμώνται με ανδριάντες οι ευεργέτες αλλά και αυτοκράτορες της Ρώμης. Στην ανασκαφή του προσκηνίου βρέθηκαν κολοσσιαίοι ανδριάντες του αυτοκράτορα Τραϊανού, του Αδριανού και του Λούκιου Βέρου. Πρόκειται για την αναγνώριση της πόλης, μέσω της οικογένειας των Σαιθιδών, στους ευεργέτες Ρωμαίους αυτοκράτορες.

Τραϊανός

Λούκιος Βέρος

Αδριανός

Ίσις Πελαγία

Βρέθηκαν επίσης πολλά κομμάτια γλυπτών που διακοσμούσαν τους άλλους ορόφους της σκηνής. Το πιο σημαντικό είναι το άγαλμα της Ίσιδος Πελαγίας, προστάτιδας των ναυτικών, που εκτίθεται στο μικρό μουσείο του αρχαιολογικού χώρου. Στη δεξιά άκρη, κοιτάζοντας τη σκηνή, κατασκευάστηκαν τα παρασκήνια, όπου φυλάσσονταν τα απαραίτητα για την παράσταση, και στην αριστερή πρώην πάροδο κατασκευάστηκε κλειστή είσοδος, σαν αυτές που είναι κανόνας στα ρωμαϊκά θέατρα. Το θέατρο της Μεσσήνης έχει όλα τα στοιχεία που θα μετεξελιχθούν για να δώσουν το κλειστό, ογκώδες, πομπώδες ρωμαϊκό θέατρο, που κέρδισε σε χωρητικότητα και ακουστική αλλά έχασε σε κομψότητα και χάρη.

Πηγές

Π. Θέμελης, *Τα θέατρα της Μεσσήνης*, Διάζωμα ΕΝΑΕ, 2010

Παυσανίας, *Ελλάδος Περιήγησις*, Μεσσηνιακά, Κάκτος, 1992

Ακολουθήσέ με στο Αρχαίο Θέατρο της Μεσσήνης, Υπουργείο Πολιτισμού Παιδείας και Θρησκευμάτων, 2015

Π. Θέμελης, *Ένα ταξίδι στους αρχαίους χώρους θέασης και ακρόασης*, Από το μηδέν στο είναι,

<https://youtube/De8KRYx-U00>

Διάλεξη του καθ. Πέτρου Θέμελη, *Αρχαία Μεσσήνη, Πριν και μετά*,

<http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=360>

Δικτυακός Τόπος Εταιρείας Μεσσηνιακών Αρχαιολογικών Σπουδών, <http://www.ancientmessene.gr/site/>

Αφιέρωμα, *Αρχαίο Αμφιθέατρο*, Επτά Ημέρες, Καθημερινή, 25 Ιουλίου 1999

Αφιέρωμα, *Ρωμαϊκά Θέατρα*, Επτά Ημέρες, Καθημερινή, 1 Αυγούστου 1999

*Εας ευχόμαστε μια ευχάριστη ιδρυήγηση
στο Αρχαίο Θέατρο της Μεσσήνης*

Οι ξεναγοί του 4^{ου} Γυμνασίου Κερασινίου

Αθανασίου Αιδόστολος, Δράκος Μηνάς,

Ζερβού Κυράνη, Ιουέτα Αθηνά,

Μαρίνου Έλλη, Μαστρομανώλη Χριστίνα,

Μαστρομυιάλη Μαίρη, Ρίγος Παναγιώτης

και η καθηγήτριά τους

Τσουλαροπού Κατερίνα

